

Edirne Şehri'nin Arazi Kullanımının Zamansal Değişimi (1990-2018)¹

Temporal Change of Land Use in Edirne City (1990 - 2018)

İrem OLĞAÇ

Doktorant, İstanbul Üniversitesi, SBE,
Coğrafya A.B.D., iremolgac66@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7639-7011>

Makale Başvuru Tarihi: 29.03.2020

Makale Kabul Tarihi: 17.04.2020

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Mesut DOĞAN

Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü, esutan@istanbul.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-4926-5769>

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Türkiye,
Edirne Şehri,
Arazi Kullanımı,
Corine Sistemi,

Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapılarından biri olan Edirne Şehri, Anadolu ve Balkanlar arasında önemli bir köprü vazifesi görmüştür. Edirne Şehri, bünyesinde çeşitli uygarlıkların izlerini taşımaktadır. Osmanlı Devleti'nin başkenti olduktan sonra çok büyük mekânsal değişimler yaşayan şehir, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte farklı bir gelişim evresi sergilemiştir. Köklü bir tarihe sahip olan Edirne Şehri'nde Cumhuriyetin ilk yıllarında 34.528 kişi olan nüfus, 2019 yılı itibarıyla 172.802'e ulaşmıştır. 1969 yılında başlayan kalkınma çalışmalarıyla hızla gelişen sanayi kolları 1976 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren kalkınmada öncelikli iller kapsamında çıkarılması ve çevre yerleşmelerin sanayi sektörünün gelişme göstermesiyle Edirne Şehri'nin gelişme süreci yavaşlamıştır. Tarımın gerisinde kalan sanayi faaliyetleri ağırlıklı olarak tarımsal ürünlerin işlendiği tarıma dayalı gıda sanayileri şeklinde gelişme göstermiştir. Gıda sanayisi dışında tekstil, maden, metal, toprak, tuğla/kiremit sanayi gibi işletme kolları da çalışma sahasında mevcuttur. Bu faaliyetler şehirde nüfusun artmasına yönelik bir seyir izlemesine neden olmuştur. Artan nüfusla birlikte şehirdeki arazi kullanımında değişimler meydana gelmiştir. Çeşitli imar faaliyetlerine izin verilmesiyle verimli araziler olumsuz etkilenmiştir. Sahadaki mevcut verimli toprakların belirlenmesi ve doğal ortam potansiyeline uygun olarak kullanılması için gerekli önlemler alınmalıdır.

ABSTRACT

Keywords:

Turkey,
Edirne City,
Land Use,
Corine System,

On of the gateways of Turkey to Europe Edirne City has seen a significant bridge between Anatolia and the Balkans. Edirne City carries traces of various civilizations. The city, which experienced great spatial changes after being the capital of the Ottoman State, displayed a different development phase with the declaration of the Republic. In Edirne City, which has a long history, the population, which was 34.528 in the first years of the Republic, reached 172.802 as of 2019. With the development works that started in 1969, the rapidly developing industry branches continued until 1976. Since this date, the development process of Edirne City has slowed down with the exclusion of priority provinces in development and the development of the industrial sector across to the surrounding settlements. Industrial activities lagging behind agriculture have developed mainly processed products. Apart from the food industry, operating branches such as textile, mining, metal, soil, brick/tile industry are also available in the service area. These activities led to a trend towards increasing the population in the city. With the increasing population, land-use has changed in the city. Fertile lands have been adversely affected by allowing various zoning activities. Necessary measures should be taken to determine the existing fertile soil in the field and to use it in accordance with the potential of the natural environment.

1 Bu makale birinci yazarın, Prof. Dr. Mesut DOĞAN (ikinci yazar) danışmanlığında hazırlanan ve 2019 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde sunularak kabul edilen "Edirne'nin Şehirsel Gelişim Süreci: Mekânsal Analiz" başlıklı yüksek lisans tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Toprak özelliklerinin belirlenmesi ve sınıflandırılmasında öncelikle mekânın iyi bir şekilde değerlendirilmesi, uygun kullanımlara açılması ve tarımsal faaliyetler için ayrılan alanlarda hangi ürünlerin yetiştirileceğinin belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Akova Balcı, 2002:80). Her sektör için önemli olan toprak, ziraatın kaynağı olduğu gibi diğer sektörlerin de hammadde durumundadır. Toprak yaşamın vazgeçilmez unsurlarındandır. Elverişli iklime sahip, besin ve mineral bakımından zengin bir içeriğe sahip toprakların bulunduğu sahalar her zaman dikkat çekmiştir. Bu özelliklere sahip sahalar sundukları cazip şartlar sebebiyle geçmişte istilalara uğramıştır (Doğan, 2011:38). İstilalar sonucunda bu sahalar her dönem farklı bir şekilde kullanıma açılmıştır.

Yeryüzünde beşeri faaliyetlerin artmasıyla birlikte günümüzde araziye olan ihtiyaç artmaktadır. Bunun sonucunda toprağın günümüzdeki fonksiyonu da değişmektedir (Kıransah ve Şengün, 2016:480). Bu değişimin en hızlı yaşandığı yerler şehir merkezleridir. Bu alanlar arazi kullanımı yönüyle en dinamik bölgelerdendir. Bu bölgelerde, zaman içerisinde meydana gelen endüstriyel veya kentsel alanların tarım alanlarını işgal ederek genişlemesi en çok görülen olaylardandır. Ancak bu olayların doğal kaynaklara zarar veren bir yönde oluşması araziler hakkında yeterli bilgilerin sağlanmasını ve izlenmesini gerekli kılmıştır. Arazilerin tarımsal veya tarım dışındaki kullanımları birçok olumsuz faktörü de beraberinde getirmektedir. Toprak ve hava kirliliği, erozyon, bozulma ve çölleşme gibi faktörler bunlardan bazılarıdır. Bu durum mevcut arazi kullanımının belirlenmesini gerekli kılmıştır (Başayığıt, 2004:366). Haritalar; doğal, beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerinin birlikte gerçek boyutlarıyla incelediği coğrafi arazi uygulamalarında, bir rehber niteliğindedir (Balcı, 2015:17). Arazi kullanım haritaları; arazi varlığının korunması, kullanılması ve geliştirilmesi gibi birçok bilgiyi içermektedir. Bu haritaların üretilmesi ve geliştirilmesi önemli avantajlar sağlamaktadır (Ateşoğlu, 2016:174).

Tarih boyunca doğal ortam ile insan sürekli karşılıklı bir etkileşim içerisinde bulunmuşlardır. Doğal ortam ile insan arasındaki etkileşimin en somut sonucu olan arazi kullanım özellikleri, insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. İnsan yaşamı için çok önemli bir doğal kaynak olan arazi, insanların üzerinde yaşadığı ve ekonomik faaliyetlerini sürdürdükleri alanlardır (Karabacak ve Özçağlar, 2013:122).

Arazi kullanım biçimlerinin zamansal ve mekânsal boyutlarındaki değişiminde ve gelişiminde etkin rol oynayan birçok sayıda doğal ve beşeri faktör bulunmaktadır (Taş ve Yakar, 2010:58). Arazi kullanım özelliklerinin değişmesi ve gelişmesinde etkin rol oynayan beşeri faktörler arasında yerleşme tarihinden bu yana artan nüfustan sosyal, kültürel, teknolojik ve toplumsal yaşam düzeylerine kadar birçok faktör bulunmaktadır. Özellikle nüfusun yoğunlaştığı alanlarda araziden yararlanma biçimlerinde çeşitlilik artmaktadır. Nüfus ve yerleşmenin seyrek olduğu alanlarda ise araziden yararlanma biçimleri daha sadedir (Taş ve Yakar, 2010:59). Şehirler, değişimler ve dönüşümler sayesinde de yenilenmektedirler. Şehirsel alanlar dinamik yapısı gereği karmaşıktır ve bu alanlar fiziksel, siyasi, çevresel, toplumsal ve ekonomik faktörlerin etkisiyle birlikte dönüşüm geçirirler (Doğan ve Bostan, 2019:65).

Şehirler; sahip oldukları kalabalık nüfuslarıyla ve nüfusun taleplerini karşılamak için büyük ölçüde tahrip ettiği doğal bitki örtüsüne sahip alanlarda yer almaktadırlar. Bitki örtüsünün insanın beşeri ve ekonomik faaliyetlerinde etkisi büyüktür ve birçok sanayi kolunun hammadde olarak insanın ihtiyaçlarını karşılamada önemli yer tutmaktadır (Doğan, 2011:47). Diğer yandan bitki örtüsü şehirlerin görsel niteliğini arttırmada önemli elemanlardan biridir. Doğal bitki örtüsü özellikle ormanlar şehre yakınlığı ölçüsünde turizm ve sanayi hammadde olarak da önem kazanırlar. Şehirler ayrıca birçok farklı ortamlara ait bitki türlerinin birlikte bulunduğu yerler olarak karşımıza çıkmaktadır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2013:132).

Şehirleşme, kaynağını bir toplum yapısında meydana gelen sosyo-ekonomik değişimlerden alır. Özellikle endüstrileşmeyle birlikte artan şehirsel yerleşme yapıları ve var olan şehirlerde meydana gelen büyümeler nüfusun sektörel yapısında çeşitliliğin oluşmasına neden olmuştur. Bu çeşitlilik şehir içerisinde farklı sektörlerin yayılım alanı bulmasıyla dinamikliğini korumaktadır. Bu dinamiklik özellikle şehirdeki arazi kullanımını etkilemektedir.

Türkiye’de özellikle şehir merkezleri ve çevresinde bulunan alanlar arazi kullanım yönüyle en değişken bölgeleri oluşturmaktadır. Bu bölgelerde zaman içinde meydana gelen endüstriyel veya kentsel alanların tarım alanlarının aleyhine dönüşerek genişlemesi en çok görülen olaylardır. Sanayileşmeyle birlikte artan şehirleşme

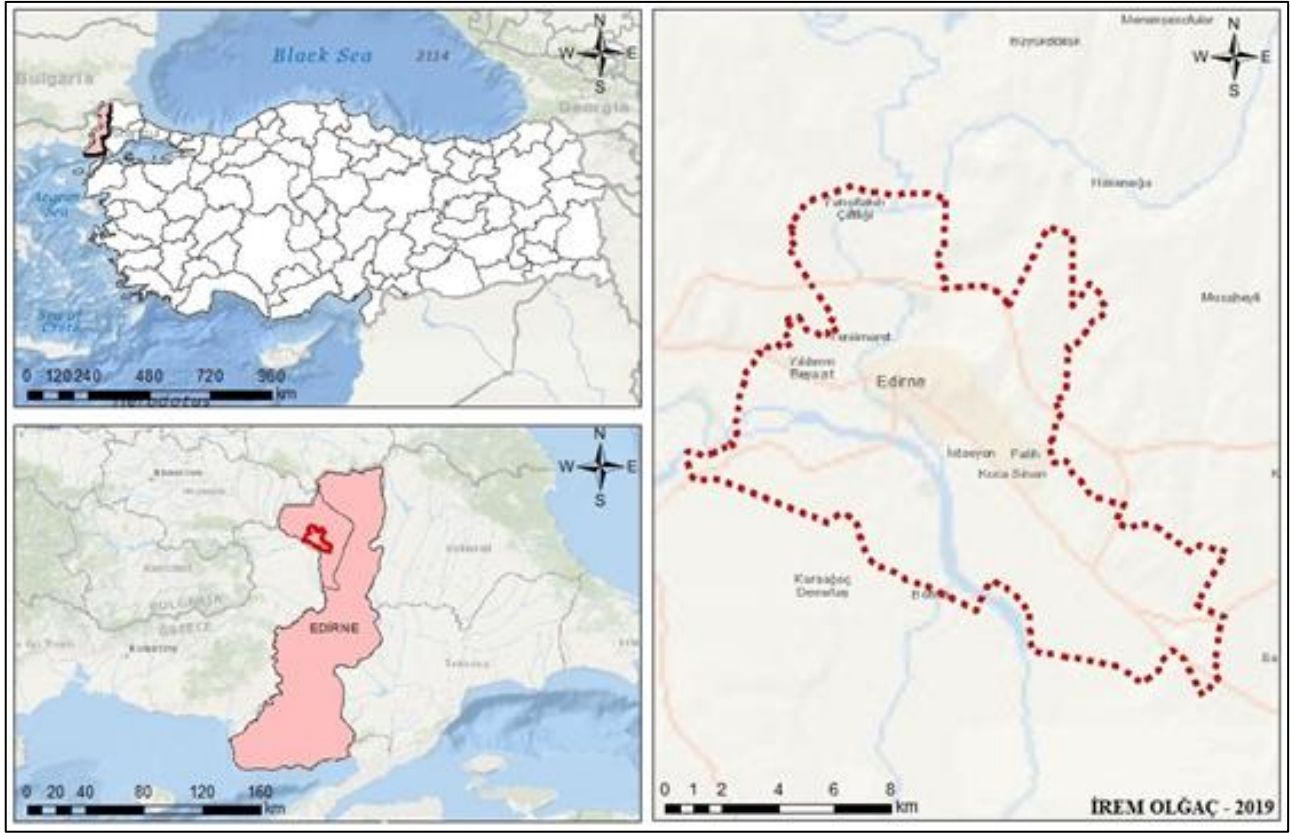
beraberinde nüfus artışını da getirmiştir. Bunun sonucunda ortaya çıkan konut ihtiyacı, çarpık kentleşme, yanlış arazi kullanımı doğal çevreyi etkilemektedir.

Bu çalışmanın amacı Edirne Şehri'nin 1990-2000-2018 yıllarına ait arazi kullanım türlerini belirlemek ve arazi yapılarında meydana gelen değişimi ortaya koymaktır. Bu değişimin sonuçları değerlendirilerek mevcut arazi kullanımında verimli tarımsal alanlarının varlığı belirlemek ve çözüm önerileri sunmaktır. Bu kapsamda Edirne Şehri'ne ait 1990-2000-2018 yıllarına ait CORİNE verileri analiz edilerek harita ve tablolara aktarılmıştır.

1.1. Araştırma Sahasının Konumu ve Sınırları

Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapılarından biri olan Edirne Şehri, ülkemizin kuzeybatısında yer alan Marmara Bölgesi'nin Ergene Bölümü'nde (Trakya kısmında) yer almaktadır. Çalışma sahasımız; Edirne ilinin, merkez ilçesinin belediye sınırlarını oluşturmaktadır (Şekil 1). 88 km²'lik alan kaplayan şehir, tarih boyunca birçok medeniyete (Roma-Bizans-Osmanlı) ev sahipliği yapmıştır.

Şekil 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

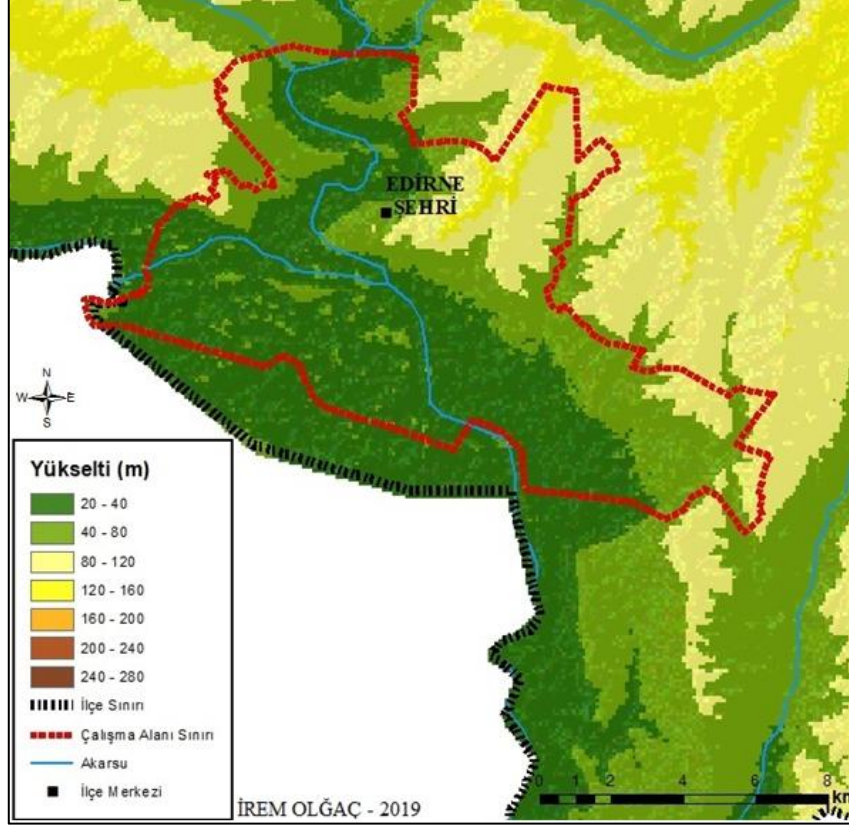
1.2. Araştırma Sahasının Fiziki Coğrafya Özellikleri

Edirne şehri, taşkın ovasındaki alüvyonlar ile az eğimli yamaçlar ve plato yüzeylerinde Tersiyer döneminde oluşmuş karasal çökeller üzerine kurulmuştur (Uludağ, 2018:282). Doğu ve kuzeydoğu yönünde gelişme gösteren çalışma alanımızın sahip olduğu arazinin günümüzdeki görünümü, geniş düzlükler içerisinde alçak tepelerin bulunduğu bir havza üzerindedir. Yükseltisi ve eğimi az olan şehir, Tunca, Arda ve Meriç gibi önemli nehirleri bünyesinde barındırmaktadır (Olğaç, 2019:6).

Çalışma alanımız sahip olduğu morfolojik yapı yükseltisi az ve düz veya düze yakın olmasından dolayı arazi kullanım özelliklerinde etkili olmuştur. Özellikle yerleşmeler çalışma alanımızda büyük alan kaplamaktadır.

Şehir merkezinin kuzey ve kuzeydoğu kısımlarında 100 m.'yi bulan yükselti, diğer alanlarda 50-100 m. arasında değişmektedir. Meriç ve Tunca kıyısında kalan bölgeler ise 0-50 m. arasında bir yükseltiye sahiptir. Çalışma sahası içerisinde yükselti özellikle doğu yönünde 100 m. üzerine çıkmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Araştırma Sahasının Yükselti Haritası

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

İklim, yerleşmelerin ve arazi kullanımının belirlenmesinde en önemli faktörlerden birini oluşturmaktadır. Bir bölgedeki sıcaklık, yağış şartları, yağış düzeni ve buharlaşma gibi özellikleri barındırmasıyla iklimin tarım faaliyetleri üzerindeki etkisi de oldukça önemlidir. Özellikle tarım faaliyetlerinin verimliliğini ve tür çeşitliliğini arttırmada, olgunlaşma sürelerini ve dağılımlarının belirlenmesinde önemli bir rolü vardır (Doğan Sertkaya, 2008:93). Sıcaklık, rüzgâr ve yağış gibi havayı oluşturan unsurların her saat gibi belirli zamanlarda kaydedilmesiyle bir hava durumu envanteri geliştirilebilir. Uzun bir süre boyunca toplanan verilerdeki eğilimler hesaplanarak, karakteristik durum hakkında bilgi verilebilir. Bütün bu özellikler bir bölgenin iklimini tanımlamaktadır (Getis vd., 2011:81).

Ülkemiz sahip olduğu coğrafi konumu ve yer şekilleri özelliklerinden dolayı farklı iklim tiplerini bir arada bulundurmaktadır. Araştırma sahasını oluşturan Edirne Şehri'nde genel olarak karasal iklim özellikleri görülmektedir. Karasal iklimin ağırlıklı olduğu sahada kışlar soğuk ve kar yağışlı, yazlar sıcak, bahar dönemleri ise yağışlı geçmektedir. Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün 1930-2018 yılı verilerine göre Edirne Şehri'nin yıllık ortalama sıcaklığı 13,7 °C'dir. En sıcak ay 24,6 °C ile Temmuz olmakla birlikte, en soğuk ay ise 2,5 °C ile Ocak'tır (Tablo 1).

Tablo 1. Edirne Şehri'nin Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1930-2018)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Sıcaklık	2,5	4,2	7,5	12,8	18,0	22,2	24,6	24,3	20,0	14,3	9,0	4,4	13,7
Ortalama En Yüksek Sıcaklık	20,5	23,3	28,0	33,5	37,1	42,6	44,1	44,9	37,9	35,8	28,0	22,8	44,1
Ortalama En Düşük Sıcaklık	-19,5	-19,0	-12,0	-4,1	0,7	6,0	8,0	8,9	0,2	-3,7	-9,4	-14,9	-19,5

Kaynak: Edirne Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018.

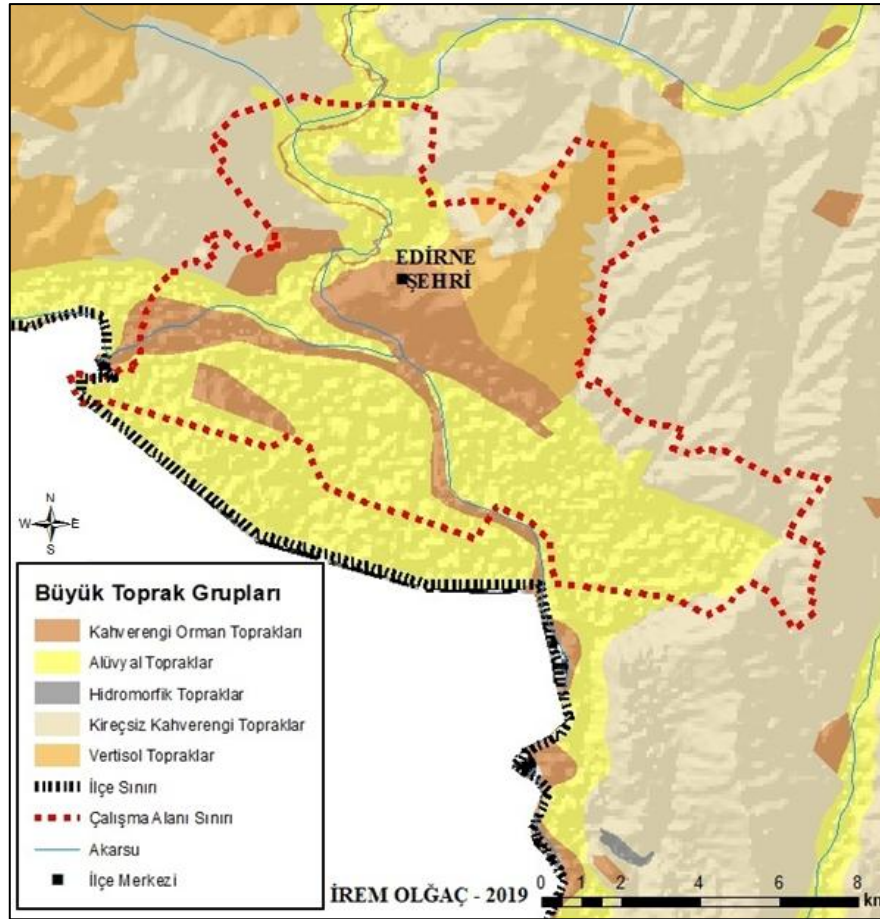
Edirne Şehri'nin yıllık ortalama sıcaklığı 13,7 °C'dir. Kış mevsiminin ortalama sıcaklığı 3,7 °C, ilkbahar mevsiminin sıcaklığı ise 12,7 °C olarak ölçülmüştür. Bu iki mevsim yıllık ortalama sıcaklık değerinin altındadır. Yaz mevsiminin ortalama sıcaklığı 23,7 °C iken sonbaharda 14,4 °C'dir. Yaz ve sonbahar mevsimlerinin değerleri yıllık ortalama sıcaklık değerinin üzerindedir.

Elverişli iklim şartlarıyla birlikte ziraat yapmaya uygun toprakların ve suyun bulunduğu sahalara, her zaman dikkat çekmiştir. Bu sahalarda nispeten hızlı gelişerek, güçlü siyasi organizasyonların kurulmasına olanak sağlamıştır. Doğanın sunduğu en önemli unsurlarda olan toprak ve su doğru kullanıldığı ve bilinçli bir şekilde işlendiğinde büyük zenginlik kaynağıdır (Doğan Sertkaya, 2015:47).

Şehrin arazi kullanımında toprak türleri önemli rol oynamaktadır. Genel olarak üç büyük toprak grubunu oluşturan Zonal, Azonal ve İntrazonal toprak gruplarının alt dallarını oluşturan toprak türleri çalışma sahasında da bulunmaktadır. Edirne Şehri'nin gelişme gösterdiği alanlarda orman toprakları, alüvyal topraklar, hidromorfik topraklar, kireçsiz kahverengi topraklar ve vertisoller yer almaktadır (Şekil 3). Şehrin; kuzey, güney, güneydoğu ve güneybatısında alüvyal topraklar, doğu ve kuzeybatısında kireçsiz kahverengi topraklar, kuzeybatısında vertisoller, iç kesimlerde kahverengi orman toprakları ve diğer alanlarda hidromorfik topraklar bulunmaktadır. Edirne Şehri'nde yaygın olan toprak grubunu 4.480 hektarlık alanıyla alüvyallar oluşturmaktadır.

Çalışma sahasında alüvyal toprakların hakimiyetinden söz etmek mümkündür. Oran ve miktar olarak en fazla bulunan alüvyal topraklar, şehir alanının yaklaşık yarısını kaplamaktadır. 8.800 hektarlık çalışma sahasının 4.480 hektarlık bölümünü alüvyal topraklar oluşturmaktadır.

Şekil 3. Araştırma Sahasının Toprak Haritası

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma alanındaki toprakların büyük bir kısmı I., II., III., ve IV. sınıf araziler üzerinde gelişme göstermiştir. Verimli topraklar üzerinde yer alan Edirne Şehri'nde tarımsal faaliyetlerin dışında gıda sanayi tesisleri ve şehirleşmenin getirmiş olduğu konutlaşma yayılım göstermiştir. Çalışma sahasında yerleşmenin ve sanayi faaliyetlerinin bulunması bu verimli topraklardan yeterince yararlanmayı sınırlamaktadır.

2. MATERYAL VE METOT

Bu çalışmanın temel amacı; Edirne Şehri'nin arazi kullanımının zamansal gelişimini coğrafi prensipler doğrultusunda incelemektir. Edirne şehrinin sahip olduğu fiziksel unsurlar incelenerek şehrin arazi yapısının analizi yapılacaktır. Ayrıca bu doğrultuda Edirne Şehri'nin arazi kullanımında meydana gelen gelişim ve değişim süreçleri tablolar ve haritalara aktarılacaktır. Çalışma oluşturulurken birçok metoda başvurulmuştur. Bunlar; geniş kapsamda yapılan literatür taraması, belirli zamanlarda yapılan arazi çalışmaları ve çeşitli kurumlardan elde edilen verilerdir. Bu kurumların başında; nüfus ve çeşitli veriler için TÜİK, iklim verileri için Meteoroloji Genel Müdürlüğü, arazi kullanım verileri için CORİNE arazi verilerinden, M.T.A. jeoloji formasyon görüntülerinden, harita alt taban verileri için İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, ve diğer veriler için Edirne Belediyesi, Edirne Valiliği'nden bilgiler temin edilmiştir. Tablo, şekil ve haritalar için; World ve Excel, Google Earth Pro. ve ArcGIS/ ArcMap 10.4.1 programlarından yararlanılmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Osmanlı Devleti'nin başkenti olduktan sonra çok büyük mekânsal değişimler yaşayan şehir, Cumhuriyetin ilanından sonra farklı bir gelişim evresi sergilemiştir. Edirne Şehri sanayi sektörü bakımından çok gelişme göstermemiştir. İl genelinde olduğu gibi 1969 yılında başlayan kalkınma çalışmalarıyla hızla gelişen sanayi kolları 1976 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren kalkınmada öncelikli iller kapsamında çıkarılması ve çevre yerleşmelerinde sanayi sektörünün gelişme göstermesiyle Edirne Şehri'nin gelişme süreci yavaşlamıştır. Tarımın gerisinde kalan sanayi faaliyetleri ağırlıklı olarak tarımsal ürünlerin işlendiği tarıma dayalı gıda sanayileri şeklinde gelişme göstermiştir. Gıda sanayisi dışında tekstil, maden, metal, toprak, tuğla/kiremit sanayi gibi işletme kolları da çalışma sahasında mevcuttur. Bu faaliyetler şehirde nüfusun artmasına yönelik bir seyir izlemesine neden olmuştur. 1990 yılında Edirne Şehri'nin toplam nüfusu 102.345, 2000 yılında 119.298 ve 2019 yılında ise 172.802'ye yükselmiştir. Artan nüfus miktarı ve sanayi tesislerinin verimli alüvyal toprakların üzerine kurulmasıyla şehirdeki arazi kullanımı değişiklikler yaşamıştır. Verimli topraklar yerini yerleşme alanlarına bırakmıştır.

3.1. 1990 Yılı Arazi Kullanım Özellikleri

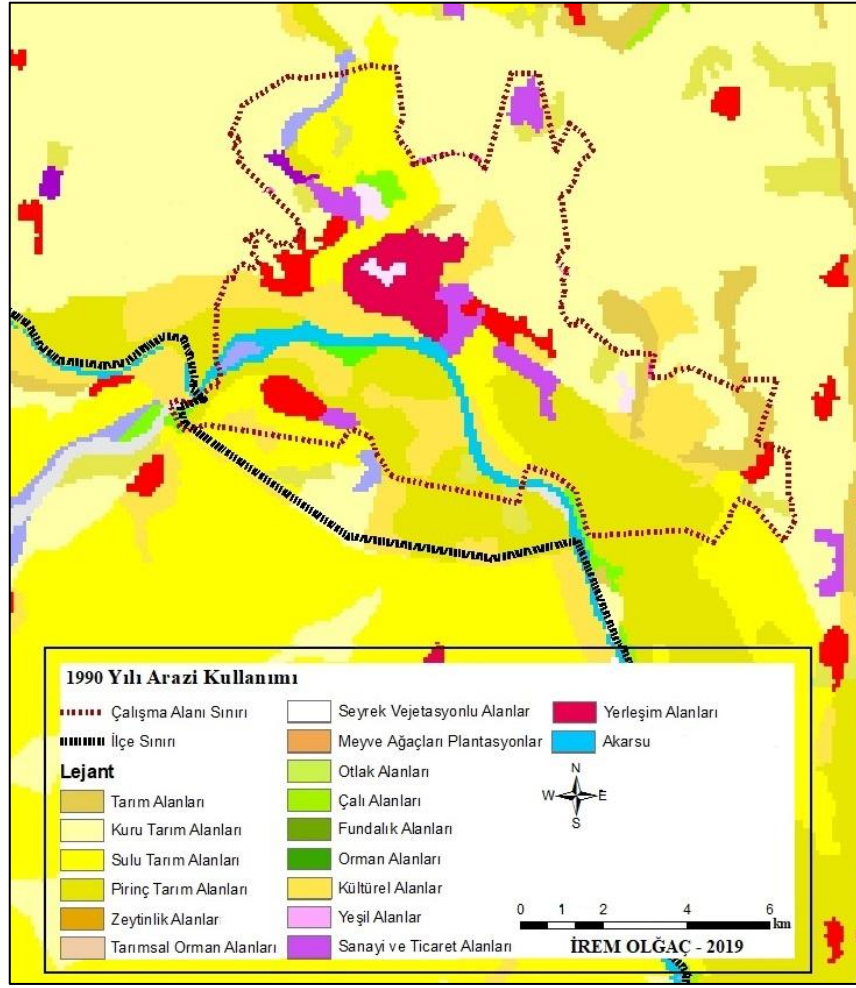
1990 yılı arazi kullanım haritasına bakıldığında, yerleşim alanlarının büyük bir kısmının şehrin merkezinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durumun oraya çıkmasında şehrin tarihsel kimliğinin yanı sıra ticaret ve sanayi tesislerinin buralara yakın alanlarda kurulmasından kaynaklanmaktadır. Kuru tarım alanları şehrin kuzey ve kuzeydoğusunda bulunurken, sulu tarım alanları çalışma alanımızın kuzeyinde ve batısında bulunmaktadır. Ayrıca çalışma alanımız için önemli olan çeltik tarım alanları şehrin güneyinde ve güneybatısında yer almaktadır (Şekil 4). Çalışma alanımızın kuzeyinde, kuzeybatısında ve merkezinde bulunan sanayi alanları oldukça küçük alan kaplamaktadır. Ayrıca ticaret alanların büyük bir kısmı şehrin merkezinde yer almaktadır. Şehirler için önemli unsurlardan biri olan yeşil alanlar ve ormanların varlığı merkezden uzak daha çok çevre mahallelerde bulunmaktadır.

Tablo 2. Edirne Şehri'nin 1990 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km²)

1990 Yılı Arazi Kullanım Şekli	Kapladığı Alan (km ²)
Yerleşim Alanları	8
Sanayi ve Ticaret Alanları	4
Sulu Tarım Alanları	14
Kuru Tarım Alanları	21
Çeltik Tarım Alanları	18
Karışık Halde İşlenen Tarımsal Alanlar	14
Çayır	2
Ormanlık ve Ağaçlık Alanlar	2

Kaynak: CORİNE verilerinden analiz edilmiştir.

Şekil 4. Edirne Şehri'nin 1990 Yılı Arazi Kullanım Haritası

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Edirne Şehri'nin 1990 yılı arazi kullanımında, yerleşim alanlarının kapladığı alan 8 km² iken sanayi ve ticaret alanları 4 km²'dir. Çalışma alanımızda ormanlık ve ağaçlık alanlarının azlığı dikkat çekmektedir. Ormanlık ve ağaçlık alanların kapladığı alan 2 km²'dir. Bunların dışında çalışma alanımızda sulu tarım alanları 14 km², kuru tarım alanları 21 km², çeltik tarım alanları 18 km², karışık halde işlenen tarımsal alanları 14 km² ve çayırlar 2 km²'dir (Şekil 4).

Çalışma alanımız 1990 yılında toplam 83 km² alan kaplamaktadır. Kapladığı alan bakımından kuru tarım alanları 21 km²'yle ilk sırada yer alırken, ardından sırasıyla çeltik ve sulu tarım alanları gelmektedir. Edirne Şehri'nde en az alanı 2 km² ile çayır ve ormanlık alanlar kaplamaktadır.

3.2. 2000 Yılı Arazi Kullanım Özellikleri

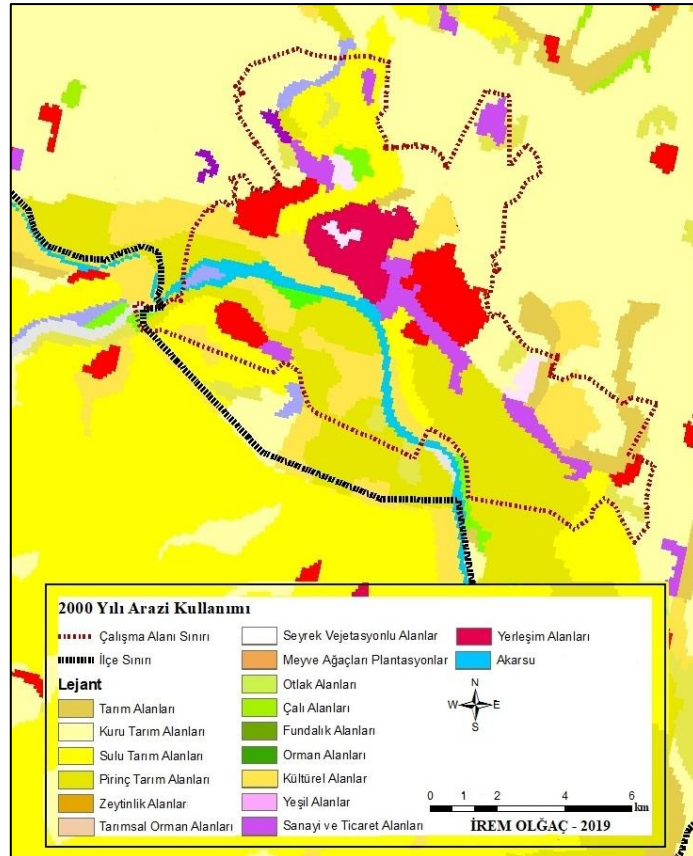
Edirne Şehri'nin 2000 yılı arazi kullanımına bakıldığında; sulanan ve kuru tarım sahalalarında yerleşim alanlarının geliştiği görülmektedir (Şekil 5). Bu gelişme çalışma alanımızın kuzeybatısında, doğusunda ve merkezinde meydana gelmiştir. Edirne Şehri'nde tarımsal faaliyetlerinin yapılması gereken bu sahalarda yerleşim alanları dikkat çekmektedir. Çünkü şehrin kurulduğu alan I., II., III. ve IV. sınıf arazilerden oluşmaktadır. Yerleşim alanlarının genişlemesiyle birlikte şehirde mevcut olan tarımsal alanlar azalmıştır. Bu durum sürdürülebilir şehirselleşme için olumsuz bir durumdur.

Tablo 3. Edirne Şehri'nin 1990-2000 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km²)

Yılı Arazi Kullanım Şekli	1990 Yılında Kaptığı Alan (km ²)	2000 Yılında Kaptığı Alan (km ²)
Yerleşim Alanları	8	12
Sanayi ve Ticaret Alanları	4	5
Sulu Tarım Alanları	14	13
Kuru Tarım Alanları	21	18
Çeltik Tarım Alanları	18	18
Karışık Halde İşlenen Tarımsal Alanlar	14	14
Çayır	2	2
Ormanlık ve Ağaçlık Alanlar	2	1

Kaynak: CORINE verilerinden analiz edilmiştir.

Edirne Şehri'nin 2000 yılı arazi kullanımında, yerleşim alanlarının kapladığı alan 12 km² iken sanayi ve ticaret alanları 5 km²'dir. Sulu tarım alanları 13 km², kuru tarım alanları ve çeltik tarım alanları 18 km², karışık halde işlenen tarımsal alanlar ise 14 km²'dir. Bunların dışında çalışma alanımızda çayırlar 2 km² iken ormanlık ve ağaçlık alanların kapladığı alan 1 km²'dir (Tablo 3).

Şekil 5. Edirne Şehri'nin 2000 Yılı Arazi Kullanım Haritası

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 3'te 1990-2000 yılına ait arazi kullanım şekilleri verilmiştir. Bu tablo incelendiğinde 1990 yılına göre yerleşim ve sanayi alanlarında artış görülürken, sulu ve kuru tarım alanlarında azalma görülmektedir. 1990 yılında 35 km²'lik bir alana sahip olan sulu ve kuru tarım arazisinin 4 km²'si 2000 yılında yerleşmeye açılmıştır. Bunların dışında çeltik ve karışık halde işlenen tarımsal alanlar mevcut alanlarını korurken, ormanlık ve ağaçlık alanlarda düşüş yaşanmıştır.

3.3. 2018 Yılı Arazi Kullanım Özellikleri

Çalışma alanımız 2018 yılında kapladığı alan bakımından sulu tarım alanları 23 km²'yle ilk sırada yer alırken, ardından sırasıyla kuru tarım alanları ve yerleşim alanları gelmektedir. Kuru tarım alanları 15 km² iken yerleşim alanları 14 km²'dir. Edirne Şehri'nde en az alanı 1 km² ile ormanlık ve ağaçlık alanlar kaplamaktadır. 2018 yılı arazi kullanım haritasında özellikle yerleşim alanlarının artmaya devam ettiği görülmektedir. 2000 yılına göre yaklaşık olarak 2 km² artış gösteren yerleşim alanları 14 km²'ye yükselmiştir. Bunu dışında sulu tarım, kuru tarım ve çeltik tarım alanlarında her birinde 1 km²'lik azalma görülmektedir (Tablo 4).

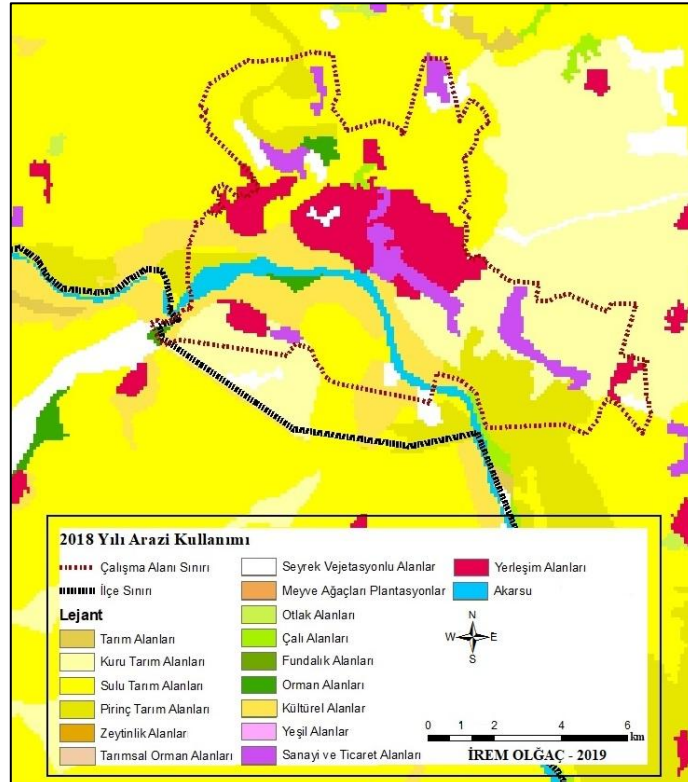
Tablo 4. Edirne Şehri'nin 1990-2000-2018 Yılı Arazi Kullanım Şekilleri (km²)

Yılı Arazi Kullanım Şekli	1990 Yılında Kapladığı Alan (km ²)	2000 Yılında Kapladığı Alan (km ²)	2018 Yılında Kapladığı Alan (km ²)
Yerleşim Alanları	8	12	14
Sanayi ve Ticaret Alanları	4	5	6
Sulu Tarım Alanları	14	13	23
Kuru Tarım Alanları	21	18	15
Çeltik Tarım Alanları	18	18	10
Karışık Halde İşlenen Tarımsal	14	14	11
Çayır	2	2	2
Ormanlık ve Ağaçlık Alanlar	2	1	1

Kaynak: CORINE verilerinden analiz edilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde; çalışma alanımızda 1990 yılından 2018 yılına kadar geçen sürede yerleşim alanlarının ve sanayi alanlarının arttığı görülmektedir. 1990 yılında 8 km² olan yerleşim alanı, 2018 yılında 14 km² olarak %75 oranında bir artış göstermiştir. 1990 yılında 4 km² olan sanayi ve ticaret alanları, 2018 yılında 6 km²'ye ulaşarak %50 oranında artmıştır. Sulu tarım alanları 1990 yılından 2018 yılına kadar %64,28'li artış oranı göstererek 23 km²'ye ulaşmıştır. 1990 yılında 21 km² alan kaplayan kurum tarım, 2018 yılında %28,57 oranında azalarak 15 km²'ye düşmüştür. Çeltik tarım alanları 1990 yılından 2018 yılına kadar %44,44 oranında azalarak 10 km²'ye düşmüştür. Karışık halde işlenen tarımsal alanlar %21,42 oranında azalarak 2018 yılında 11 km²'ye gerilemiştir. Çayır ve ormanlık alanlar ise şehir içindeki en düşük orana sahiptir.

Şekil 6. Edirne Şehri'nin 2018 Yılı Arazi Kullanım Haritası

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma alanımızın kuzeyinde, kuzeybatısında ve merkezinde sanayi alanları yer alırken, ticaret alanlarının büyük bir kısmı şehrin merkezinde yer almaktadır. Şehirler için önemli unsurlardan biri olan yeşil alanlar ve ormanların varlığı merkezden uzak daha çok çevre mahallelerde bulunmaktadır (Şekil 6).

SONUÇ

Şehirlerde meydana gelen mekânsal değişimler genellikle doğal ve beşeri koşulların tanıdığı imkânlar doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle şehir kavramının küresel bir boyut kazanmasıyla birlikte ortaya çıkan gelişme ve sanayileşme; şehirlerin sosyal ve mekânsal açıdan önemli değişimler yaşamasına neden olmuştur. Bunlardan en önemlisi şehir içindeki arazi alanlarında meydana gelen değişimlerdir.

Şehirde 1969 yılında başlayan kalkınma çalışmalarıyla hızla gelişen sanayi kolları 1976 yılına kadar devam etmiştir. Ancak bu tarihten itibaren kalkınmada öncelikli iller kapsamında çıkarılması ve çevre yerleşmelerin sanayi sektörünün gelişme göstermesiyle Edirne Şehri'nin gelişme süreci yavaşlamıştır. Var olan çeşitli sanayi kollarıyla şehirde nüfus artışı yaşanmıştır. Nüfus artışıyla birlikte artan ihtiyaçlar doğrultusunda şehirdeki arazi kullanımında değişimler meydana gelmiştir. Verimli araziler üzerinde çeşitli imar faaliyetlerine izin verilmesi, şehirdeki arazi kullanımını olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle yerleşmeler çalışma alanımızda büyük alan kaplamaktadır. Çalışma alanımızın yükseltisinin az olması arazi kullanım özelliklerinde etkili olmuş ve şehrin doğu ve kuzeydoğu yönünde gelişme göstermesine neden olmuştur.

1990 yılından itibaren artan yerleşim alanları çalışma alanımızda tarımsal alanların azalmasına ve tarım şehri olan Edirne'nin ekonomisini olumsuz yönde etkilemesine neden olmuştur. 2000 yılına gelindiğinde yerleşim alanlarında görülen artışın ve tarımsal alanlarda yaşanan düşüşün devam ettiği görülmektedir. Ayrıca şehir içinde mevcut sanayi alanlarının arttığı, yeşil alanlar ve ormanlık-ağaçlık alanların ise azaldığı görülmektedir. Bu durum insan sağlığını olumsuz yönde etkileyecek olan şehirdeki havanın kirlenmesine neden olmaktadır. 2018 yılında ise, yerleşim ve sanayi alanlarında artış devam etmiştir. Bunun yanı sıra sulu tarım alanlarının artmasıyla şehirdeki kuru tarım alanlarında azalma yaşanmıştır.

Arazi kullanımında zamansal değişimlerin belirlenmesi özellikle geleceğe yönelik planlamaların yapılması ve doğal kaynakların korunması açısından önemlidir. Bundan dolayı arazi kullanımında zaman içerisinde meydana gelen değişimi ortaya koymak doğal kaynakların etkili ve doğru bir şekilde yönetimi ve planlanması açısından gereklidir. Bunun sonucunda çalışma alanımızda verimli alanların imara açılmaması gerekirken yeşil alanların artırılmasına yönelik de önlemler alınmalıdır. Arazilerin geleceğe yönelik sürdürülebilir şekilde kullanılması gelecek nesiller içinde faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKOVA BALCI, Süheyla (2002), **Ergene Havzasının Coğrafi Potansiyeli**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- ALİAĞAOĞLU, Alpaslan ve UĞUR, Abdullah (2013), **Şehir Coğrafyası**, Nobel Yayınları, Ankara, 3. Baskı.
- ATEŞOĞLU, Ayhan (2016), "*Havza Çalışmalarında Kullanılan CORINE 2006 Arazi Sınıflandırma Verilerinin Doğruluğunun Araştırılması*", **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, S.66(1), ss.173-183.
- BALCI, Ali (2015), "*Coğrafya Öğretmen Adaylarının Coğrafi Arazi Uygulamalarında Harita Okuryazarlıklarını Tespite Yönelik Araştırma*", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.3(10), ss.16-35.
- BAŞAYIĞIT, Levent (2004), "*CORINE Arazi Kullanımı Sınıflandırma Sistemine Göre Arazi Kullanım Haritasının Hazırlanması: Isparta Örneği*", **Tarım Bilimleri Dergisi**, S.10(4), ss.366-374.
- DOĞAN, Mesut (2011), "*Mengen Havzası'nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*", **Yayımlanmış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- DOĞAN, Mesut ve BOSTAN, Hakan (2019), "*Kentsel Dönüşümün Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri: Ankara Yenimahalle Örneği*", **Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi**, S.2(1), ss.64-89.

- DOĞAN SERTKAYA, Özlem (2008), “*Türkiye'nin Tarım Politikalarının Belirlenmesinde Coğrafi Özelliklerinin Önemi*”, **Sosyoloji Dergisi**, S.3(2), ss.91-100.
- DOĞAN SERTKAYA, Özlem (2015), **Biga Yarımadası Nüfus Coğrafyası**, Yeni Anadolu Yayıncılık, İstanbul.
- GETIS, Arthur, GETIS, Judith, BJELLAND, Mark D. ve FELLMANN, Jerome Donald (2011), **Introduction To Geography**, McGraw-Hill International Edition, London, 13. Baskı.
- KARABACAK, Kerime ve ÖZÇAĞLAR, Ali (2013), “*Karpaz Yarımadasında Tarımsal Arazi Kullanımı ve Planlama Önerileri*”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, S.11(2), ss.121-148.
- KIRANŞAH, Kemal ve ŞENGÜN, Mustafa Taner (2016), “*Bulanık-Malazgirt (Muş) Havzası'nda Arazi Kullanımının Zamansal Değişimi*”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.4(35), ss.479-491.
- OLĞAÇ, İrem (2019), “*Edirne'nin Şehrsel Gelişim Süreci: Mekânsal Analiz*”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TAŞ, Barış ve YAKAR, Mustafa (2010), “*Afyonkarahisar İlinde Yükselti Basamaklarına Göre Arazi Kullanımı*”, **Coğrafya Bilimler Dergisi**, S.8(1), ss.57-76.
- ULUDAĞ, Musa (2018), “*Edirne Kent Merkezi Yerleşim Alanının Zamansal ve Mekânsal Değişimi*”, **Balkan Araştırmaları** (Ed. Hikmet Asutay, Demirali Yaşar Ergin), Trakya Üniversitesi Yayını, Edirne, ss.273-288.